

IN MEMORIAM

IN MEMORIAM ПРОФЕСОР ВАСИЛКА РАДЕВА (1940–2023)

IN MEMORIAM PROFESSOR VASILKA RADEVA (1940–2023)

На 22.06.2023 г. ни напусна проф. д.ф.н. Василка Радева – езиковед с международна известност и авторитет, вещ изследовател на съвременния български книжовен език и неговите диалекти, **ерудиран университетски преподавател**. Остават научните ѝ трудове, отличаващи се с висок професионализъм, задълбоченост и прецизност, всестранност и широта на филологическите знания. Те са фокусирани върху различни области на езикознанието – българска и славянска лексикология и лексикография, фонетика и фонология, българско и сравнително славянско словообразуване, ареална лингвистика, българска диалектология, езикова култура. Ще ни липсват нейната възискателност, безкомпромисност, стремеж към непрекъснато усъвършенстване и академизъм, неподражаемото ѝ чувство за хумор и самоирония.

Началото на интереса и любовта на проф. Радева към българския език е поставено с участието ѝ в студентския кръжок по диалектология с ръководител проф. Стойко Стойков и експедициите на терен за Българския диалектен атлас. Трайна следа в сърцето на студентката в специалността българска филология в тогавашния Филологически факултет оставят и други вдъхновяващи учени на Алма матер като проф. Кирил Мирчев, проф. Любомир Андрейчин, проф. Иван Леков, проф. Светомир Иванчев. За тях проф. Радева говореше с респект и обич, така както днес за нея говорят нейните възпитаници – студенти, специализанти и докторанти. На всички нас тя предаде своето убеждение, че правилното използване на родния език е важно, защото чрез него не само се общува, но и се изгражда мисленето на човека.

Професионалният път на проф. Радева, събран в почти шест десетилетия, е тясно свързан със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултета по славянски филологии и Катедрата по български език, в която работи най-напред като филолог специалист (1966–1969), по-късно като хо

норуван асистент и редовен преподавател по български език за чуждестранни студенти (1973–1975), а впоследствие като редовен преподавател (1976–2008), доцент (1984 г., хабилитационен труд *Съществителни имена с формант -ник/-ик в българския език*) и професор (1997 г., хабилитационен труд *Словообразуването в българския книжовен език*). През 1974 г. ѝ е присъдена научната и образователна степен „кандидат на филологическите науки“ (днес „доктор“, дисертационен труд *Селскостопанската лексика на централния балкански говор*), а през 1994 г. – научната степен „доктор на филологическите науки“ (дисертационен труд *Словообразователна и семантична структура на деноминалните глаголи в съвременния български книжовен език*).

В Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Радева четеше на поколения филолози лекции по дисциплините *българска лексикология, фонетика, диалектология, ареална лингвистика, лексикална семантика, българско и сравнително славянско словообразуване*. В общуването с младите изискваше качествено усвоени знания, никога не правеше компромиси, но и непринудено и завладяващо разкриваше красотата и богатството на езика ни, защото искрено милееше за съдбата му. През целия си творчески път тя проявяваше нестихващ интерес и грижа към изграждането на езикова култура, усвояването на знания за родния език и формирането на умения за тяхното практическо използване. Преподавателската ѝ работа обхващаше и занимания като лектор по български език в Лайпцигския университет (1979–1982) и Свободния университет в Западен Берлин (1989–1992), гост преподавател в Саарския университет в Саарбрюкен, участник и директор на Летния семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Първите научни занимания на проф. Радева са свързани с проблеми на българската диалектология, които разработва в книгите *Лексикалното богатство на българските говори* (1982) и *Между диалектното и книжовното* (1987). След години тя отново се връща към тази тема по повод изготвянето на Българския диалектен атлас (картографирането на диалектния материал чрез атласи и лингвистични карти) и обобщава натрупаните знания в книгата *Увод в ареалната лингвистика* (2001).

Особено трайна следа проф. Радева остави в българската лексикология и лексикография. Тя е автор на няколко речника: кратък *Български тълковен речник* (2004), *Български тълковен речник* (2012), но особено свидетел на сърцето ѝ беше *Идеографският диалектен речник на българския език* (Т. 1. А–Д, 2012; Т. 2. Е–М, 2021), на който е и главен редактор. По третия том тя работеше до последно и това ѝ даваше сили и смисъл, чакаше с нетърпение сандъчетата с фишове диалектоложки материал, събиран грижливо през годините. Не можа да дочака отпечатването на тома, но остави в него сърцето си. Днес *Идеографският диалектен речник на българския език* като замисъл

и концепция е единствен по рода си лексикографски труд, който системно и диахронно очертава диалектното словно богатство на езика ни. С много любов и всеотдайност написа и забележителната *Българска лексикология и лексикография* (2017), в която отрази своята концепция за лексикологията като наука. Особено значим е нейният принос в проучването на българското и славянското словообразуване, на което посвети десетки публикации и няколко книги – *Словообразуването в българския книжовен език* (1991), *Словообразователна и семантична структура на деноминалните глаголи в съвременния български книжовен език* (1993), *В света на думите. Структура и значение на производните думи* (2007). Във фокуса на професионалните интереси на проф. Василка Радева значимо място заемат и разработките върху българската фонетика и фонология, съобразени предимно с преподавателската ѝ работа. За своите студенти тя издаде и множество учебни пособия – *Сборник с текстове и задачи по диалектология, Български език – учебник за чуждестранни студенти, Помагало по българска фонетика и Помагало по правопис и пунктуация*.

Научната продукция на проф. Радева – над 20 книги, монографии, учебници и учебни помагала, над 200 научни статии, студии и рецензии – респектира с фундаментални филологически познания, оригинални методологически и теоретични подходи, интерпретация на фактите в широк славянски контекст. Теоретичните постановки тя винаги съчетава с внимателно избран илюстративен материал, с точни и ясни примери, със стегнат и лаконичен изказ, затова и най-абстрактните части се четат увлекателно. Трудовете ѝ оставят трайна дияра в българската филологическа наука и без съмнение ще се превърнат в извор на вдъхновение за идващите поколения изследователи.

Двадесет години (1995–2016) от творческата си дейност проф. Радева отдаде като основател и главен редактор на популярното списание „*Българска реч*“, издание на Факултета по славянски филологии и на Фондация „Максим Младенов“, на която няколко години беше председател. Благодарение на нейния висок научен професионализъм, постоянна грижа и отдаденост „*Българска реч*“ се утвърди като едно от най-престижните специализирани издания за езикова култура и езикознание; тя беше неговата душа, не само редактор, но и автор на десетки публикации в различните рубрики на списанието. Беше член на редакционните колегии и съвети и на други списания – *Славянский альманах* (Москва), *Култура речи* (Киев), *Езиков свят* (България).

Проф. Радева се ползваше с голямо обществено признание, а нейната обективност и самокритичност, деловитост и добронамереност, професионална етика и завидна работоспособност бяха причина академичната общност да ѝ гласува доверие и редовно да я избира на високи академични позиции: дългогодишен член на Факултетния съвет на Факултета по славянски филологии и негов заместник-декан, член на Академическия съвет на

Софийския университет „Св. Климент Охридски“, член на Специализирания научен съвет по езикознание към Висшата атестационна комисия, на Научната комисия по филология към Президиума на Висшата атестационна комисия и на Постоянната комисия по хуманитарни науки и изкуства към Националната агенция за оценяване и акредитация на висшите училища в България, член на Комисията по славянско словообразуване при Международния комитет на славистите.

Тя никога не остана безразлична, винаги имаше категорична позиция, беше непримирима и не щадеше усилия и време, за да издига и утвърждава престижа на нашия университет, защото милееше за него. И неслучайно през 2015 г. беше удостоена с Почетния знак на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със синя лента за високи постижения в българското езикознание. Израз на дълбокото уважение и признателност на колеги, ученици и приятели към учителя и учения В. Радева като водещ българист и славист бяха и няколкото сборника, посветени на нейни годишнини – *Littera scripta manet* (2005), *Език, морал, отговорност* (2010), *Българският език и науката за него. Избрани езиковедски трудове* (2019).

Проф. Радева ни завеща десетки забележителни трудове, остави десетки ученици, които продължават да полагат усилия за опазването на езика и да предават на най-младите наученото от нея. Ние, нейните колеги, приятели и следовници, завинаги ще съхраним светла паметта ѝ.

Поклон и сбогом, скъпа проф. Радева!

Татяна Славова / Tatyana Slavova

✉ Проф. д.ф.н. Татяна Славова

Катедра по старобългаристика, Факултет по славянски филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, 1504 София, България

✉ Prof. Tatyana Slavova, D.Sc, Cyril and Methodius Studies
Faculty of Slavic Studies, Sofia University St. Kliment Ohridski
15 Tsar Osvoboditel, Sofia 1504, Bulgaria